

Голик Ю. Ю.,

*аспірант кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПРИНЦИПИ ПІДКОНТРОЛЬНОСТІ, ПІДЗВІТНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Взаємодія влади і громадян має стосуватися всього циклу прийняття та реалізації рішення й визначає ефективні методи залучення громадян до участі у прийнятті владного рішення, до яких відноситься: інформування, консультації, громадський контроль (у різних формах) тощо [1]. На думку О. Дніпрова, підконтрольність – це засіб обмеження влади шляхом встановлення конституційних, суспільних, державних рамок та обов'язків. Підзвітність – це відносини між наділеними владою і тими, хто таку владу їм надав, у яких останні мають право утримувати перших у межах певного набору стандартів, оцінювати, наскільки повно вони виконують свої обов'язки згідно з цими стандартами, накладати санкції, якщо буде встановлено їх невиконання [2, с. 2]. Підзвітність та підконтрольність органів місцевого самоврядування – це самостійні, але тісно взаємопов'язані принципи. Обидва вони спрямовані на забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування.

Підзвітність та підконтрольність органів місцевого самоврядування слід розуміти як їх якісний стан (якісну ознаку), а контрольні заходи, звітування та інформування – це засоби забезпечення такого стану. При цьому, відповідальність органів місцевого самоврядування – це результат реалізації підзвітності та підконтрольності.

Звітування та інформування можуть спровокувати контрольну діяльність, але контроль – це не формально обов'язковий наслідок підзвітності. Підзвітність може виступати самостійною формою забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування.

Представляє науковий інтерес вплив контролю за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування на їх відповідальність, як в соціальному так і в правовому аспектах.

Відповідальність і контроль є основними елементами демократично-конституційного устрою та діяльністю публічної влади [3, с. 245]. Термін «відповідальність» позначає особливі відносини суб'єктів, специфічну форму підзвітності, підконтрольності. Існує

тісний зв'язок підконтрольності та відповідальності [4, с. 87]. Контроль спрямований на профілактику порушень з боку органів влади, зокрема, і проти безвідповідального ставлення до виконання своїх обов'язків посадовими особами [5, с. 77]. Забезпечення високого рівня позитивної відповідальності та виявлення підстав притягнення до негативної юридичної відповідальності є одними з цілей контролю у місцевому самоврядуванні. Мета контролю – забезпечити усвідомлення посадовими особами місцевого самоврядування важливості їх високоякісної роботи.

Вплив контролю на відповідальність органів публічної влади доводять вітчизняні дослідники [6, с. 207; 7, с. 14; 8; 9, с. 120; 5, с. 68]. Вплив громадської контрольної діяльності на позитивну відповідальність органів місцевого самоврядування інтенсивніша, ніж вплив державного контролю. В свою чергу, завдяки державному контролю частіше виявляються підстави притягнення посадових осіб органів місцевого самоврядування до юридичної відповідальності в її негативному аспекті.

Лише територіальна громада як головний суб'єкт муніципальної влади може здійснювати у повному обсязі контроль за діяльністю органів та посадових осіб, яких вона уповноважила вирішувати питання місцевого значення. Передусім органи місцевого самоврядування несуть відповідальність перед первинним суб'єктом місцевого самоврядування, яким вони формуються та від імені та в інтересах якого вони діють [10, с. 189]. Ця теза демонструє глибокий взаємообумовлюючий зв'язок контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування та їх відповідальності.

Всі процеси у громаді мають бути гласними, доводитися до відома жителів територіальної громади, що дозволить їм контролювати й об'єктивно оцінювати роботу представницького органу або глави муніципального утворення [11, с. 209]. Доступність інформації про діяльність органів місцевого самоврядування та її результати уможливує проведення контролю. На основі критичної оцінки результатів виконання органами місцевого самоврядування їх повноважень суб'єкти контролю можуть ініціювати притягнення посадових осіб до політичної та юридичної відповідальності, в тому числі до конституційно-правової.

Сутність контрольної діяльності полягає, зокрема, у тому, щоб за допомогою різних методів установити чи є в фактичних діях суб'єктів відхилення від правових норм, вжити відповідних заходів щодо належного і своєчасного відновлення порушених прав, відшкодування завданої шкоди і притягти винних осіб до юридичної відповідальності [12, с. 192]. Вищою формою конституційно-правової

відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування є дострокове припинення їх повноважень у встановленому законом порядку. Це найбільш радикальний захід із конституційно-правових санкцій [13, с. 191]. При цьому, контроль спрямований перш за все на посилення позитивної відповідальності

Поведінка суб'єкта соціальної відповідальності завжди оцінюється, контролюється, регулюється певними суб'єктами соціальної діяльності [14, с. 13]. Соціальна відповідальність є не тільки методом регулювання суспільних відносин, а й методом контролю поведінки суб'єкта. Як один із видів соціальної відповідальності, юридична відповідальність забезпечується, перш за все, за допомогою самоконтролю та саморегуляції поведінки. Позитивна юридична відповідальність, котра є чітко формалізованою і гарантованою державою, визначає поведінку особи, зв'язує вимоги юридичних норм та їх об'єктивізацію у правомірній поведінці. Поряд з цим, відповідальність є соціальною властивістю, яка ґрунтується на певній системі цінностей. Саме ціннісні орієнтації є важливим елементом соціального і правового регулювання поведінки, оскільки складають змістовну спрямованість особи, виражають внутрішню основу ставлення до системи соціальних норм і проявляються в соціальних (правових) установках особи [15, с. 83; 16]. Відповідальність як моральний мотив соціальної дії свідчить про високий рівень моральної свідомості та соціалізованості людини [17, с. 132; 18]. Контроль є хоч і дієвим, але лише одним із зовнішніх стимулів відповідальності органів місцевого самоврядування [19, с. 155; 20]. У основі ж відповідальності посадових осіб органів місцевого самоврядування – внутрішня мотивація, професійна свідомість, самоконтроль, усвідомлення своєї місії і завдань, що реалізуються в інтересах громади.

Висновки. Підзвітність та підконтрольність органів місцевого самоврядування – це самостійні, але тісно взаємопов'язані принципи. Обидва вони спрямовані на забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування. Заслуховування звітів та отримування інформації суб'єктами контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування можна одночасно розглядати і як форму, і як метод контролю. Звітування та інформування можуть спровокувати контрольну діяльність, але контроль – це не формально обов'язковий наслідок підзвітності. Підзвітність може виступати самостійною формою забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Драшкович А. Політична участь громадян в процесі прийняття владних рішень. *Політологічні записки*. 2013. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Polzap_2013_7_28.pdf
2. Дніпров О. Спеціальні принципи функціонування виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. № 884(2017). С. 108–112.
3. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання: основні засади та завдання систематики адміністративного права / Е. Шмітд-Ассманн ; пер. з нім. Г. Рижков, І. Сойко, А. Баканов ; відп. ред. О. Сироїд. [2-ге вид. перероб. доповн.]. Київ : К.І.С., 2009. 552 с.
4. Наливайко Л. Р. Конституційно-правова відповідальність: питання теорії та практики : дис. ... канд. юрид. Наук. Київ, 2000. 180 с.
5. Наливайко Л. Р., Савченко О. В. Теоретико-правові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади : монографія. Київ : «Хай-Тек Прес», 2017. 276 с.
6. Денисюк С. Ф. Громадська експертиза як форма громадського контролю у сфері безпеки дорожнього руху. *Державне управління та місцеве самоврядування* : тези X Міжнар. наук. конгресу (26–27 березня 2010 р., м. Харків). Харків : Магістр, 2010. С. 208–209.
7. Денисюк С. Ф. Громадський контроль за правоохоронною діяльністю в Україні: адміністративно-правові засади : дис. ... д-ра юрид. наук Київ, 2010. 393 с.
8. Орзих М. Ф. Конституционная реформа в Украине : учеб. пособие / М. Ф. Орзих. Одесса : Юрид. лит.-ра, 2003. 128 с.
9. Наливайко Л. Р. Неурядові правозахисні організації України : навч. посібник / Л. Р. Наливайко, І. О. Грицай, О. С. Дніпров. Київ : Хай-Тек Прес, 2014. 331 с.
10. Іванова Т. М. Відповідальність органів і посадових осіб муніципальної влади в Україні: історико-правовий аналіз. *Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 185–197.
11. Богачова Л. Л. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування за порушення прав людини. *Проблеми удосконалення правового регулювання місцевого самоврядування в Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25 трав. 2004 р.). Харків : Ін-т держ. буд-ва та місцевого самоврядування АПРН України, 2004. С. 207–211.
12. Чаплинська Ю. А. Контроль щодо забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів публічного адміністрування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 190–195.

13. Іванова Т. М. Відповідальність органів і посадових осіб муніципальної влади в Україні: історико-правовий аналіз. *Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 185–197.

14. Каленіченко Л. І. Соціальна відповідальність як правове явище. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2019. № 4(66). С. 10–16.

15. Штокало М. Р. Юридична відповідальність як вид соціальної відповідальності: філософсько-правові засади. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib.pdf>

16. Наливайко І. О. Сучасні механізми запобігання та протидії корупції в Україні. *The 5th International scientific and practical conference “Science, innovations and education: problems and prospects”* (December 8–10, 2021) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2021. С. 1036.

17. Безрукова О. Відповідальність у соціологічному дискурсі. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. Київ : Інститут соціології Національної академії наук України. 2010. 2. С. 132–141.

18. Nalyvaiko O. I., Chepik-Tregubenko O. S. Economic and social systems of society as elements of social structure: concept, objectives, trends. *Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis* : collective monograph. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2019. Volume 1. 304 p. P. 256–272.

19. Мінакова Є.В. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2021. 244 с.

20. Наливайко О. І. Державний контроль у системі місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики. *Право і суспільство*. 2015. № 3(2). С. 22–28.